

Høringsinnspill til Representantforslag om en kjønnsnøytral likestillings- og diskrimineringslov

Likestillings- og diskrimineringsombudet mener at en kjønnsnøytral tilnærming til likestillingsarbeid er uheldig og fører til mindre treffsikre tiltak, noe som verken gagnar kvinner eller menn. Likestillingsutfordringer rammer både kvinner og menn, og de rammer kvinner og menn ulikt. Dermed er det vesentlig å legge et kjønnsperspektiv til grunn i politikktutforming. Ulike minoritetsgrupper og kvinner har vært, og er fortsatt, særlig sårbare for diskriminering. Samtidig er det viktig at formålsparagrafen reflekterer at også menn har likestillingsutfordringer og at loven gjelder også for menn.

I stedet for å gjøre formålsbestemmelsen i likestillings- og diskrimineringsloven kjønnsnøytral, argumenterer vi for en revidert formålsparagraf som uttrykkelig nevner både kvinner og menn. På bakgrunn av dette ønsker vi derfor å komme med et nytt forslag til formulering av formålsparagrafen i likestillings- og diskrimineringsloven. Vårt forslag til endring i formålsparagrafen er følgende (ny tekst markert i fet):

§1 tredje ledd

*Loven tar særlig sikte på å bedre kvinners og **menns stilling der det finnes ulikhet som er til hinder for likestilling og som har sammenheng med kjønn, herunder kjønn i kombinasjon med andre diskrimineringsgrunnlag. Loven tar også særlig sikte på å bedre** minoriteters stilling. Loven skal bidra til å bygge ned samfunnsskapte funksjonshemmende barrierer, og hindre at nye skapes. Loven tar videre sikte på å endre strukturer og praksiser som bygger på skadelige stereotypiske forståelser av de vernede diskrimineringsgrunnlagene, og kombinasjoner av disse grunnlagene.*

Vi foreslår ingen endringer i formålsparagrafens første og andre ledd, som lister opp alle diskrimineringsgrunnlagene som er omfattet av loven, og som definerer hva som menes med likestilling.

Ombudet mener:

- En kjønnsnøytral likestillingslov sender feil signal og bidrar til å tilsløre at kvinner og menn fortsatt har ulike utfordringer og manglende likestilling.

- En kjønnsspesifikk formålsbestemmelse vil videre være i tråd med anbefalinger fra CEDAW-komiteen, som har uttrykt bekymring for at norsk lovgivning i for stor grad er kjønnsnøytral.
- En kjønnsspesifikk formålsbestemmelse vil kommunisere tydelig at likestillingsprosjektet er et viktig verktøy for sikre at også menn kan leve gode liv.
- Å nevne menn spesifikt i formålsbestemmelsen, kan bidra til å skape bredere oppslutning om likestillingsprosjektet, noe som vil gagne både kvinner og menn.

Hva sier dagens formålsbestemmelse og hva betyr den i praksis?

Likestillings- og diskrimineringslovens formål er å fremme likestilling og hindre diskriminering på alle lovens vernede grunnlag, herunder kjønn, som selvfølgelig omfatter både menn og kvinner. Menn er altså allerede i dag en del av lovens formålsbestemmelse. Dette følger av loven § 1 første ledd. Formålsbestemmelsen viser hva som er lovgivers hensikt med loven basert på problemforståelsen på feltet. Formålsbestemmelsen gir også en ramme ved tolkningen av de øvrige bestemmelsene i loven, men den gir ingen grupper særlige rettigheter. For eksempel er både kvinner og menn like beskyttet av diskrimineringsforbudene i loven, og tiltak som positiv særbehandling kan brukes i like stor utstrekning for kvinner og menn, forutsatt at vilkårene for dette er oppfylt. Det er derfor ikke nødvendig å endre formålsbestemmelsen for å gi menn rettslig beskyttelse mot diskriminering eller for å kunne jobbe aktivt for å fremme likestilling for menn.

Samfunnsdebatten de siste årene tyder likevel på at mange oppfatter at likestillings- og diskrimineringsloven kun gjelder for kvinner, eller at likestillingsprosjektet ikke omfatter menn. Dette kan blant annet skyldes at siste ledd i formålsbestemmelsen sier at loven særlig tar sikte på å bedre kvinners og minoriteters stilling. Dette er grunnen til at vi mener det er viktig at menn nevnes eksplisitt i formålsparagrafen. Dette utdyper vi under.

Formålsparagrafen bør ikke gjøres kjønnsnøytral

En kjønnsnøytral formålsbestemmelse kan styrke en oppfatning om at vi er i mål med likestilling mellom kjønnene; at kvinner og menn har lik makt, lik frihet og like muligheter. Dette stemmer ikke, og vi mener derfor at en slik oppfatning er problematisk. Forestillingen om at vi er i mål, eller at likestillingen har gått for langt, er i seg selv et hinder i arbeidet med kjønnslikestilling og ufordelaktig for begge kjønn. Vi mener at en kjønnsnøytral likestillingslov sender feil signal og bidrar til å

tilsløre at kvinner og menn fortsatt har ulike utfordringer og manglende likestilling. Hvis vi later som om likestillingsutfordringene er de samme for alle, blir de reelle forskjellene vanskeligere å få øye på. Da risikerer vi at verktøyene som brukes for å kjempe for likestilling blir svakere, fordi problemene ikke er tydelig definert. Likestilling for kvinner forutsetter likestilling for menn, og omvendt. God likestillingspolitikk forutsetter at man både ser på menns og kvinners situasjon, og at dette ses i sammenheng. Vi trenger derfor en kjønns spesifikk formålsbestemmelse som signaliserer dette.

Selv om likestilling for kvinner og jenter har kommet langt i Norge, ser vi at utviklingen på noen områder går i feil retning og at det er sterk motstand mot kjønnslikestilling (backlash). Eksempler på dette er holdninger til kvinners rettigheter nasjonalt og internasjonalt, teknologi-fasilitert vold mot jenter og kvinner, og omfang av seksuell vold og trakassering. En kjønns spesifikk formålsparagraf kan bidra til å motvirke dette tilbakeslaget mot likestillingen.

En kjønns spesifikk formålsbestemmelse vil videre være i tråd med anbefalinger fra CEDAW-komiteen, som har uttrykt bekymring for at norsk lovgivning i for stor grad er kjønnsnøytral¹. Kritikken fra CEDAW-komiteen begrunnes med at kjønnsnøytralitet kan være et hinder for å beskytte kvinner mot diskriminering og for å oppnå reell likestilling.

Internasjonalt er kjønnslikestilling som menneskerettighet og multilateralisme som system under sterkt press. Denne utviklingen ser vi også i Norge. Dersom Norge fortsatt skal anses som et foregangsland på likestilling, og vil sende et signal som et land som ønsker å overholde sine menneskerettslige forpliktelser, er det viktig at vi ikke vedtar en kjønnsnøytral formålsbestemmelse.

Formålsparagrafen bør uttrykkelig nevne også menn

Ombudet mener at det bør komme tydeligere frem at også menn er omfattet av lovens formålsbestemmelse. En slik endring vil synliggjøre hva som allerede i dag følger av loven. Det vil også være et signal til samfunnet og til de som har plikter til å jobbe aktivt for likestilling at også menns spesifikke likestillingsutfordringer eksisterer og må tas på alvor og at de må jobbes med.

Menn opplever også likestillingsutfordringer. For eksempel faller flere menn enn kvinner ut av skole og utdanning, og menn sliter oftere med rusproblemer enn kvinner. Som Mannsutvalget påpeker i sin utredning, kan menn også oppleve å komme dårligere ut i muligheten til å være likestilte omsorgspersoner for sine barn,

¹ Se komiteens konkluderende observasjoner til Norges tiende periodiske rapport avsnitt 14 og 15 (CEDAW/C/NOR/CO/10)

og i møte med deler av det offentlige tjenesteapparatet. Det er viktig å ta disse likestillingsutfordringene på alvor.

En kjønns spesifikk formålsbestemmelse som også nevner menn, vil signalisere tydelig at likestillingsprosjektet ikke bare skal ivareta kvinners rettigheter. En kjønns spesifikk formålsbestemmelse vil kommunisere tydelig at likestillingsprosjektet er et viktig verktøy for sikre at også menn kan leve gode liv. På noen områder kommer både kvinner og menn dårlig ut, men på ulike måter og av ulike grunner. Et eksempel på dette er helsevesenet, der det er store kjønnsforskjeller. Kvinner kommer dårligere ut fordi det mangler forskning og kompetanse i helsevesenet på kvinnehelse. Samtidig er det mange menn som ikke oppsøker eller blir fanget opp av helsetilbud innenfor psykisk helse. En kjønns spesifikk formålsbestemmelse som viser til *ulikhetens betydning for likestilling*, vil sikre en nyansert tilnærming til disse spørsmålene og gi føringer for når det kreves tiltak.

En internasjonal demokratiundersøkelse viser at andelen norske gutter som støtter opp om likestilling falt med 17 % fra 2016 til 2022². Det å nevne menn spesifikt i formålsbestemmelsen, kan bidra til å skape brede oppslutning om likestillingsprosjektet, noe som vil gagne både kvinner og menn.

Elementer som bør inngå i formålsbestemmelsen

- Bestemmelsen bør nevne både kvinner og menn, av grunner som nevnt over.
- Bestemmelsen bør vise til myndighetenes plikt til å avskaffe kjønnsstereotyper som kan danne grunnlag for diskriminering, vold og trakassering på grunn av kjønn. CEDAW forplikter statene til å endre strukturer som bygger på stereotype eller hierarkiske forståelser av menn og kvinner³. Norske myndigheter har altså en plikt til å avskaffe skadelige stereotyper knyttet til kjønn, ettersom disse stereotypene kan føre til diskriminering og trakassering av enkeltpersoner og grupper. Dette strukturelle vernet er altså også relevant for menn,⁴ fordi kjønnsstereotyper også kan være skadelige for menn.
- Bestemmelsen bør påpeke at likestillingsutfordringer krever en nyansert tilnærming, og den bør reflektere at kvinner og menn har ulike utfordringer av ulike grunner – også innenfor samme samfunnsområde. Det som må være førende for hvilke situasjoner som krever tiltak, er hvilken betydning ulikheter mellom kjønnene har for likestillingen. Bestemmelsen bør også vise til at

² Undersøkelsen oppsummert i sak fra NRK: <https://www.nrk.no/trondelag/gutter-i-niende-klasse-er-skeptiske-til-at-menn-og-kvinner-skal-ha-like-rettigheter-1.17453728>

³ Se konvensjonens artikkel 5a

⁴ Anne Hellum argumenterer for dette i sin artikkel «Hvem er vernet av FNs kvinnekonvensjon? Om samspill mellom teori, politikk og fortolkningspraksis» publisert i *Festskrift till Åsa Gunnarsson* (2024) av Tjernberg, Trenta og Dimitrievski (red.)

likestillingsutfordringer knyttet til kjønn må ses i sammenheng med andre kjennetegn (for eksempel funksjonsevne, alder eller etnisitet), ettersom kjønn ofte virker sammen med andre diskrimineringsgrunnlag (interseksjonalitet).

Sendt inn 28.09.2026